

KOLLEKTIVIZÁLÁS

A TÉESZESÍTÉS

Ezt a témát azért választottam, mert a tsz-ek megalakulása érdekelt már évek óta, és vannak rokonaim, ismerőseim, akik itt dolgoznak/dolgoztak, kiktől megtudhattam hogyan zajlott le a kollektivizálás.

A kommunista politika a parasztságról:

Kádár János a kommunista párton belül meghódítandó társadalmi rétegnek tekintette a parasztságot, mivel a mezőgazdaságban nagy szerepet vállalt, s akkoriban ez volt az erőltetett iparosítás fő bázisa.

Ez a politika az 1950-es évek elején a legdurvább, mert ha kellett erőszakos módon érték el az úgynevezett meghódítást.

A téeszésítés első hulláma: (1948 végétől 1956-ig)

A kolhozosítás (a magántulajdonú földbirtok teljes fölszámolása, a nagybirtokosok földjeit fölosztották, de az új kisbirtokos parasztság árutermelése a konzervatív szellemiséget, a magántulajdonhoz való ragaszkodást erősítette) igen népszerűtlen a magyar parasztságnál. Eleinte azok vállalták, akik nem voltak képesek gazdálkodni, így többek között az 1945-ben földet kapott agrárproletárok (szegény parasztság) vállalták. Ezen kívül kemény nyomás érte a parasztságot a kollektivizálás mellett, mint például a túladóztatás (1949 és 1955 között háromszorosára növelték az adóikat), beszolgáltatásokra kötelezték őket pl. „padlássöprés”, fizikai erőszakot alkalmaztak rajtuk, ha pl. nem léptek be a téeszbe, és ráadásul a „közellátás veszélyeztetésének” vádjával elítéltek körülbelül 400 ezer parasztot. Majd kampányt indítottak az agrártársadalom mobilizálására: begyűjtési, tagosítási, termelési, kulákellenes kampány.

A politika célja a félelemkeltés, a befolyásos gazdaréteg felszámolása, s így ebből következtethetően minden kiszámíthatatlanná, tervezhetetlenné vált.

1956-ban az addigi téeszek feloszlottak, ámbár taktikai okokból elfogadják a forradalom agrárköveteléseit: a kötelező beszolgáltatás eltörlése; részben szabad földforgalom (6 hektárig); vetéskényszer eltörlése.

Az agrárpolitikában elkövetett hibák kijavításáról felhívta a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány a parasztságot (Budapest 1956. 11. 27.). Erőszakos, zsarolásos politikában vettek részt, ami miatt visszaesett a magyar mezőgazdaság, erkölcsi és anyagi károkat okozott a parasztságnak, és ez bizonytalanságot hozott a városi ellátásnak. Így tehát eltörlték a beszolgáltatási rendszert, s megszűnt az erőszakos tagosítás.

Majd a kormány új irányba fordult: hivatkozva a mezőgazdaság nemes hagyományaira, a parasztság szorgalmára, tudására, tapasztalatára az új cél: biztonságos termelés feltételeinek megteremtése; a termelők anyagi érdekeltiségének biztosítása; belterjes mezőgazdaság fejlesztése; egyformán támogatni az olyan szövetkezeti és magánformákat, ahol nincs kizsákmányolás; s elsődleges a rend, az ellátás folyamatosságának biztosítása. A gazdálkodási módot a parasztság szabadon választhatja meg, gazdasági segítséget is kapnak az egyéni parasztok, nemcsak a szövetkezetiek. A tsz-ek közül csak a jól gazdálkodókat segítik. Támogatják őket hitelekkel, fizetési kedvezményekkel, szabad árufeldolgozással, üzemeltetési szabadságokkal, szállítással, értékesítéssel, szakgazdászok fizetésével és kedvezményes gépi munkával. Teljes önkormányzatiság a tsz-ekben.

1956-ban a téeszektől, akinek volt földje, kilépett. 1957-ben a parasztek földje 75%-a egyéni tulajdonban volt, azaz reményt láttak az újakezdésre: „korlátozott vissza parasztosodás”.

A Kádár-kormány a jobb ellátás érdekében, illetve taktikai okokból is hagyta a falusiakat (Kádár későbbi visszaemlékezése: „abban a történelmi pillanatban a hatalom kérdése volt a döntő kérdés, és a hatalomért folytatott harc határozta meg a pár agrárpolitikáját is”).

1955-höz képest 1958-ra 20%-kal nőtt az ország élelmiszer-fogyasztása.

A téeszésítés második hulláma: **(1959-1961)**

1958 decemberében hirdették meg az új kollektivizálást az MSZMP kb. 3 napos ülésén, majd 1960-ban a parlament határozatban mondta ki a kollektivizálás szükségességét. Ez gyakorlatban: városi agitátorok gyűjtik az aláírásokat, hatalmas kampány (3 télen át, év közben hagyták a parasztekot dolgozni). Ebben az évben is sok erőszak volt, bár most nem sok fizikai, hanem lelki erőszak, emelték az adókat, így az egyéni gazdálkodást perspektívtánná tették, ellenállásuk azonban 1956 után csekély, ezért társadalmi vereségtudatban éltek.

4 régióra osztották az országot:

1. A téeszésítés a Dunántúlon kezdődött 1958-59 telén, ennek a stratégiája az volt, hogy egy-egy tekintélyes gazdát meggyőzzenek, akit a többiek követtek („egy falu egy tsz”).
2. Tiszántúlon az alföldi nagyfalvak több tsz-ek is, melyekben a hagyományos társadalmi csoportok elkülönültek (nagygazdák, szegények, reformátusok, nemzetiségek, ráadásul ez a névválasztásban is megjelent), itt a választék is segítette a belépést (1960: 27 alföldi városban 222 tsz).
3. Duna-Tisza köze: város és kertes tanyák: szakszövetkezetek („föül szocialista, alul maszek”).
4. Felső-Magyarország: ipari-bányász falvak, kis határral: itt egyszerű társulásokat propagáltak, borvidéken szakszövetkezetek.

A belépésért cserébe szociálpolitikai ellátást ígértek a rétegnek: ez nyugdíjat („a nyugdíjas parasztek víziója”), egészségügyi ellátást jelentett. Ennek eredménye, hogy 1961-ben a mezőgazdasági keresők 94%-a már szocialista szektorban foglalkoztatott. 1958-ra 140 ezer, 1961-re 1,1 millió tag, egyéb dolgozókkal együtt 2 millió fővel 4500 tsz alakult és kb. 500 állami gazdaság.

A képen téesz-dolgozókat láthatunk:

Az MSZMP KB közleménye a mezőgazdaság kollektivizálásának befejezéséről: (Budapest 1961. február 17.)

Az ipar után a mezőgazdaságban is uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok. 1,2 millió dolgozó paraszt (1988: 169 ezer téleszttag), a szántók szocialista szektorba kerültek. Voltak kimaradva gazdák (kb. 150 ezer), a 70-es években kb. 90 ezer önálló gazda lett. 3055 településen volt/van szövetkezet.

A kollektivizálás a tsz-mozgalom győzelemre jutása (hadászat), illetve sikeres forradalmi átalakulás. Az MSZMP önigazolást tett arról, hogy helyesen irányította és vezette a mozgalmat. Győzelem miatt a fejlődés új szakasza következett be.

Elismerést kapott a munkásosztály az áldozatkész politikai és anyagi segítséget nyújtott szövetséges társa a szövetkezeti gazdálkodásra való áttérésben. Még elismerésben részesültek **egyéb résztvevők** a parasztoktól az értelmiségig alázatos, türelmes felvilágosító munkájuk miatt, **maga a volt parasztság**, amiért a munkásosztály és a legöntudatosabb falusi dolgozók segítségével – sokszor nehéz töprengés és belső vívódás árán – szakítani tudtak a tulajdonosi múlttal és a párt tanácsát követve ráléptek a bolder életet, biztosabb jövőt hozó új életforma, a szövetkezeti gazdálkodás, a szocializmus útjára.

Ennek következménye lett, hogy megerősödött a munkás-paraszt szövetség, „nagy lépés ez előre a szilárd, egységes szocialista társadalom megteremtésében”.

Nyilatkozat a kollektivizálásról:

Ezzel kapcsolatban kívántam nyilatkozatot készíteni Fábiansebestyénen (kis faluban Csongrád-megyében) élő ismerőseimtől, ahol tudniillik számos tsz-t alapítottak meg, melyek később egy naggyá egyesültek, amit ma már Kinizsi ZRT. néven emlegetnek.

A megkérdezett idős házaspár elmondása szerint akkoriban az állam által kinevezett **agitátorok** házról-házra jártak, hogy begyűjtsék a parasztságot a tsz-ekbe szerződés által, amit ha aláírtak tsz tagokká váltak és a szerződésben lévő előírás szerint az aláírtak tulajdonát elvették, azonban ha nem, kényszerítették őket az aláírásra erőszakkal, mint például veréssel, durva eszközök alkalmazásával, és a többi. Az agitátorok képesek voltak kimenni többször is az illetőhöz csak, hogy aláírja a szerződést **adóvégrehajtók** segítségével („akiket lehetett látni fiákereken közlekedni az utcákon, s ők voltak azok, akik nemcsak gazdaságilag, hanem fizikailag is bántalmazták a parasztokat”). Tulajdonok, egyben földek egészét vették el, amit **tagosításnak** neveztek.

Az általam kérdezett idős hölgy édesapján erőszakot kellett alkalmazniuk, mivel nem akarta aláírni a szerződést, majd idővel őt is sikerült „begyűjteni”. Földjük nem volt, bár tenyésztettek állatokat, főleg lovakat, s azokat egytől-egyig elvitték (a szerződésben előírtak szerint).

A hölgygel ellentétben a férje szülei előre aláírták a szerződést, így rajtuk nem alkalmaztak semmiféle bántalmazást. Bár ismert egy-két olyan gazdát, akikkel ez történt: „Nagygazdák közül páran kimenekültek más helyekre, hogy ne ismerjék fel őket, és hogy új, jobb környezetben éljenek. Voltak gazdák, akiket elzavartak, s így ők beköltöztek nagyobb városokba (pl. Szentes), ahol akár nagy méhészt lehetett belőlük.”

Fábiansebestyéni tsz-ek közül az egyik kiemelkedett, a Cseh Pál nevezetű fábíáni lakos tsz-e. Ezt később elvette az állam, s ez lett a központ, más néven a **major**. A tsz-ekben nem volt nagy fizetés, csak nagyon minimális, s többek közt ez volt az egyik oka az 1956-os forradalom kitörésének. Minden év vége **zárszámadással** végződött, ahol közölték az itt dolgozókkal, hogy az év hozott-e nyereséget. Azonban nem történt haszon, de mégis kötelességük volt a parasztoknak „tapsolni és éljenezni”. Közben a lezajlott forradalom eredményei között volt, hogy elkezdtek befektetni a tsz-ekbe. A termelő szövetkezetekben nem munkabér volt, hanem munkaegységekre fizettek különböző összegeket.

Nem adtak sokkal több pénzt az idős pár szerint, de jobb élet kezdődött a tsz-ekben.